

Wintertuin Ursulineninstituut
Onze-Lieve-Vrouw Waver
© Visit Mechelen Koen Broos CC BY-NC-ND 2.0. Bron foto: Flickr.com

Fantasmagorie

der natuur

De representatie van de tuin
in het publieke interieur

TINE POOT, ELS DE VOS [UANTWERPEN, HENRY VAN DE VELDE RESEARCH GROUP, FACULTEIT ONTWERPWETENSCHAPPEN]

Het woord fantasmagorie uit de titel verwijst naar het vroeg 19de-eeuwse gebruik van optische illusies, vaak in de vorm van een Laterna Magica¹, waarbij een reeks imaginaire of aan de realiteit ontsprongen beelden in een ruimte wordt geprojecteerd. In de context van dit artikel is het een metafoor voor de ruimtelijke ambiguïteit die in het publieke interieur gecreëerd wordt door de representatie van de natuur aan de hand van natuurlijke objecten of ideaalbeelden. In de loop van de twee laatste eeuwen wordt de tuin om uiteenlopende redenen almaar meer naar binnen gehaald in onze publieke interieurs. De auteurs onderzoeken het hoe en waarom.

De klassieke tegenstellingen exterior-interieur en publiek-privaat liggen ten grondslag aan het debat over de publieke ruimte zoals dat in de jaren '90 in alle hevigheid woedde, met protagonisten als Rem Koolhaas, Michael Sorkin en Manuel de Solà-Morales². Dit resulteerde enerzijds in het verlangen naar het versterken van een dualistische benadering, met verwijzing naar ideaaltypische publieke ruimten zoals de Griekse agora en het bourgeoissalon. Anderzijds toonde de dagelijkse praktijk duidelijk aan dat in de begrenzing van de ruimte een sterke doorlaatbaarheid aanwezig is. En dat leidde dan weer tot de erkenning van het bestaan van verschillende gradaties in de tegenstellingen publiek-privaat en interieur-exterieur, met de collectieve ruimte van de Solà-Morales als belangrijk concept. Het publiek interieur – gedefinieerd als interieure ruimten die als een deel van de publieke ruimte worden ervaren, ook al vallen zij vaak onder privaat eigendom – is een uitdrukking van die laatste denkrichting binnen het debat over de publieke ruimte.

In haar boek *The Modern Interior* betoogt interieurhistorica Penny Sparke dat de typologie van het publiek interieur nauw

verbonden is met de 19de eeuw en het ontstaan van de moderne metropolis en het moderne interieur, die beiden een uitdrukking zijn van de zoektocht naar een moderne identiteit³.

Binnen de context van het publiek interieur werd dan ook gezocht naar een specifieke vormtaal, die uitdrukking moest geven aan het nieuwe gezicht van de moderniteit. Interessante voorbeelden van deze ontwikkeling zijn de Parijse passages van Walter Benjamin en de Brusselse Sint-Hubertusgalerijen, die in hun interieur een gecontroleerd, symmetrisch straatbeeld introduceren⁴. Deze ruimten vertonen een opmerkelijke ruimtelijke ambiguïteit en doorlaatbaarheid, waarbij exterieure elementen vertaald worden in het interieur.

Onder een glazen stolp

In 2013 nodigde de Belgische modeontwerper Raf Simons zijn landgenoten-tuinarchitecten Peter en Martin Wirtz uit om een tuin na te bootsen op de catwalk van zijn Christian Dior Haute Couture lenteshow in Parijs. De broers Wirtz creëerden een 'catwalk-tuin' van gekromde paden, bestaande uit groensculpturen in combinatie met meerstammige bomen, die in scherp contrast stonden met de conventionele orthogonaliteit van de catwalk

¹ Laterna Magica of toverlantaarn, apparaat waarmee men op een wit scherm of een lichte wand in een donker vertrek vergrote beelden van op glas geschilderde voorstellingen of van fotografische diaposities kan projecteren. (Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal)

² Koolhaas, R. (2000). 'Junkspace', In: Nobuyuki, Y. (ed.), Rem Koolhaas, OMA@Work, Architecture and Urbanism, May 2000, Special Issue (Tokyo, A + U Publishing). | Sorkin, M. (1992). Variations on a Theme Park: The New American City and the End of Public Space, (New York, Hill and Wang). | de Solà-Morales, M. (1992). 'Openbare en collectieve ruimte. De verstedelijking van het privédoorn als nieuwe uitdaging', OASE 33:3-8.

³ Sparke, P. (2008). The Modern Interior, (London: Reaktion Books).

⁴ Benjamin, W. (1999). The Arcades Project, transl. Eiland H., McLaughlin, K., (Cambridge MA, Belknap Press of Harvard University Press).